

Marjo Schillings (a) & Henriëtte op den Brouw (b)

(a) Pabo HAN University of Applied Sciences

(b) Pabo HZ University of Applied Sciences

Contact: marjo.schillings@han.nl

hbrouw@hz.nl

Vakintegratie taal en muziek, een succes!

1. Inleiding

‘Taalvaardigheden ontwikkelen bij alle vakken’, ‘Meer Muziek in de Klas’ en ‘Onderzoekend en Ontwerpend Leren’ (OOL). Het zijn *hot items* in het onderwijs die het uit-

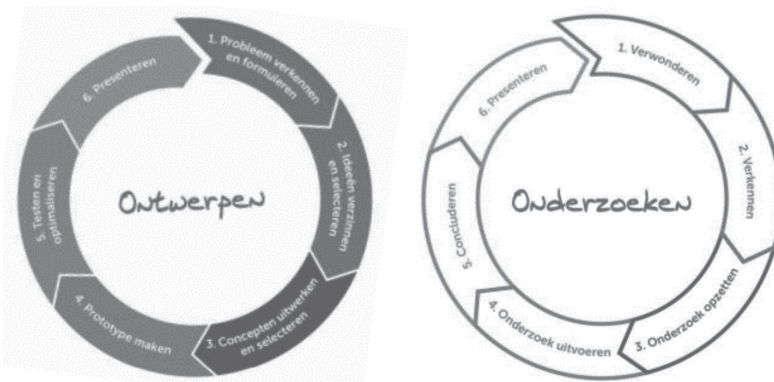
gangspunt vormden voor verschillende interventies die we de afgelopen jaren hebben kunnen ontwikkelen voor studenten op lerarenopleidingen basisonderwijs.

Het begon met de mogelijkheid om in gastlessen tijdens internationale weken (onder andere in Scandinavië, Vlaanderen, Verenigd Koninkrijk en Spanje) activiteiten te ontwerpen en in workshops uit te voeren met studenten waarin vakintegratie van taal, muziek, wetenschap en technologie centraal stond. Daarbij werden de stappen van OOL gevolgd. Het resulteerde in een aantal interventies die nu opgenomen zijn in het curriculum van onze opleiding.

2. Theoretische achtergrond

Vakintegratie is een onderwerp dat zowel binnen de lerarenopleiding basisonderwijs als in het curriculum van het basisonderwijs actueel is. Recente ontwikkelingen als ‘Curriculum.nu’, ‘de focus op 21ste-eeuwse vaardigheden’ en ‘Meer Muziek in de Klas’ hebben ervoor gezorgd dat aandacht voor vakintegratie bij muziek en taal in het onderwijs is toegenomen. Stichting *Méer Muziek in de Klas* speelt daarbij een belangrijke rol. Zij heeft als doel: structureel muziekonderwijs voor alle basisschoolkinderen in Nederland. Vanuit deze stichting is er de laatste jaren veel aandacht geweest op lerarenopleidingen basisonderwijs en basisscholen om het muziekonderwijs structureel kwalitatief te verbeteren en te vernieuwen, en ervoor te zorgen dat van daaruit kennisdeling plaatsvindt.

OOL is een methodiek waarmee leerlingen en studenten interactief kennis verwerven. Naast verschillende onderzoeks- en ontwerpvaardigheden (vertrekkend vanuit de stappen van de onderzoeks- en ontwerpcyclus; Klapwijk & Holla 2018) ontwikkelen ze ook belangrijke concepten, wordt creatief denken gestimuleerd en wordt aandacht besteed aan vakoverstijgende vaardigheden. Taal is onlosmakelijk verbonden met deze methodiek. Ze dient als middel om te communiceren met anderen, om processen te beschrijven en om betekenis te geven aan begrippen.

Figuur 1 – Cycli ‘onderzoekend en ontwerpend leren (Klapwijk & Holla 2018).

Veel aandacht voor muziek en taal bij andere vakken is één ding, maar daarnaast is kennis (en het delen van kennis) over kwalitatief goede manieren van het toepassen van vakintegratie belangrijk. Een belangrijke bron daarbij is Gresnigt (2018) die verschillende vormen van vakintegratie beschrijft.

Naam (alternatieve benaming)	Omschrijving
Geïsoleerd (gefragmenteerd, cellulair, monodisciplinair)	Geen integratie. De verschillende vakken worden apart van elkaar onderwezen en getoetst.
Verbonden (relatie, geharmoniseerd, parallel)	De vakken bestaan naast elkaar, maar zijn wel op elkaar afgestemd. De leerkracht maakt de leerlingen ervan bewust dat er een verband bestaat tussen verschillende vakken. De leerlingen worden er bijvoorbeeld aan herinnerd dat ze bij rekenen/wiskunde iets hebben geleerd dat ook nuttig is bij aardrijkskunde.
Genest (gefuseerd)	De doelen van het ene vak worden (deels) opgenomen in het andere vak. Er wordt bijvoorbeeld aandacht besteed aan begrijpend lezen bij het vak Geschiedenis. De vakken zijn hierbij niet gelijkwaardig: één vak met de bijbehorende doelen staat duidelijk centraal, doelen van het andere vak worden daarin 'ingelijfd'.
Multidisciplinair (thematisch, gedeeld, web)	Meerdere vakken worden gekoppeld door bijvoorbeeld een thema of project. De vakken zijn gelijkwaardig geïntegreerd. De afzonderlijke vakken behouden hun eigen leerdoelen binnen het thema, maar de context is overkoepelend. Er ontstaat geen synergie tussen de vakken door het thema. Ze blijven los van elkaar bestaan.
Interdisciplinair (vakoverstijgend, project-onderwijs)	Door te kiezen voor een authentieke context (bijvoorbeeld: een casus of een probleem) is de identiteit van de afzonderlijke vakken in de integratie niet meer zichtbaar en de vakken worden ook niet als zodanig benoemd. De vakken die geïntegreerd zijn, hebben elkaar nodig. Bij het werken aan de casus of het probleem hebben de leerlingen/studenten kennis en vaardigheden uit meerdere vakken nodig om tot een goed eindresultaat te komen. Daardoor zijn er (ook) vakoverstijgende leerdoelen.
Transdisciplinair (authentiek, volledig geïntegreerd)	De opdrachten waar leerlingen/studenten aan werken, sluiten aan bij hun belevingswereld. Vragen worden door hen zelf aangedragen. Het grootste verschil met interdisciplinair onderwijs ligt in de mate van leerling-/studentgerichtheid. Het is niet meer de docent die kant-en-klare themaopdrachten voorschotel; de lerende heeft (in grote) mate invloed op de casus die centraal staat bij het leren.

Tabel 1 – Vormen van vakintegratie (Gresnigt 2018).

3. Praktijk

Door de professionaliseringsregeling voor muziek op de lerarenopleiding basisonderwijs, die in 2018 gestart is, was het mogelijk om ons theoretisch te verdiepen in het onderwerp ‘vakintegratie’. Binnen onze lerarenopleiding basisonderwijs zijn er bij taal en muziek op het niveau van geïsoleerd en verbonden aanbod diverse voorbeelden te vinden. De uitdaging was om op de hogere niveaus van vakintegratie verbinding te zoeken tussen taal en muziek. Dat betekende dat er op die hogere niveaus overstijgende doelen geformuleerd moesten worden, waardoor niet alleen de doelen van de afzonderlijke vakken, maar juist de gemeenschappelijke of overkoepelende doelen centraal kwamen te staan. Belangrijk was om ook de mogelijkheden in het opleidingsprogramma en de leeruitkomsten van de curriculumonderdelen die bij taal en muziek horen niet uit het oog te verliezen.

Vanuit de samenwerking met Wetenschap en Technologie is vanaf het begin de ontwerpcyclus (Klapwijk & Holla 2018) de basis geworden van de vakintegratie. Daarbij wordt het creatieve proces gestimuleerd. De stappen helpen de studenten van een probleem tot een prototype te komen. Deze cyclus is tijdens de lessen en workshops gebruikt om het proces te sturen om tot een creatief ontwerp te komen. Afhankelijk van het doel van de workshop en de tijd die beschikbaar was, zijn de stappen voor de studenten uitgediept.

Uitgangspunt in de workshops zijn prentenboeken, maar er wordt begonnen met aandacht voor de manier waarop studenten zich presenteren. Vaardigheden zoals ‘voorlezen’ of ‘een lied aanleren’ vragen om aandacht voor onder andere ‘lichaamshouding’, ‘mimiek’, ‘stemgebruik’ en ‘articulatie’. Door er met studenten de nadruk op te leggen, ervaren ze hoe ze hun lichaam (hun instrument als het ware) kunnen inzetten als leerkracht. Daarna wordt gewerkt met (tekstloze) prentenboeken, waarmee spreekteksten, raps, *yells* of muziekstukken worden ontworpen door de stappen in de ontwerpcyclus te volgen. Tijdens onze workshop op de HSN-conferentie zullen we hier verder op ingaan.

4. Afsluiting

De mogelijkheid om buiten het opleidingsprogramma om – zowel op andere hogescholen als in het buitenland – activiteiten te ontwikkelen en uit te proberen die effectief en passend zouden kunnen zijn bij de leeruitkomsten van het eigen opleidingsprogramma was een gouden kans om bezig te zijn met vakintegratie. Het leidde tot workshops waarin op verschillende niveaus van integratie aan taal en muziek (en soms ook andere vakken) wordt gewerkt. Uiteindelijk is ook de implementatie in onze opleiding gelukt en is vakoverstijgend onderwijs een *hot item* geworden in onze opleiding!

Referenties

- Grensigt, R. (2018). “Vakintegratie 1 – Welke vormen van integratie zijn er?”. Online raadpleegbaar op: <https://wij-leren.nl/vakintegratie-kennis-verbinden.php>.
- Klapwijk, R. & E. Holla (2018). ‘Leidraad onderzoekend en ontwerpend leren’. Online raadpleegbaar op: <https://www.wetenschapsknooppuntzh.nl/uploads/Leidraad-onderzoekend-en-ontwerpend-leren-Wetenschapsknooppunt-ZH-2018-1.pdf>.
- Van der Wegen, S. (2018). “Onderzoekend en Ontwerpend Leren: wat vraagt dit van de leerkracht?”. Online raadpleegbaar op: <https://wij-leren.nl/onderzoekend-en-ontwerpend-leren.php>.